

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-53>

УДК 338.432:631.95

ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

CONCEPTUAL AND TERMINOLOGICAL APPARATUS OF ECOLOGIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Красносельська Анастасія Андріївна
начальник відділу кадрів, аспірантка,
Вінницький національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0794-5042>

Krasnoselska Anastasia
Vinnytsia National Agrarian University

У статті досліджується понятійно-термінологічний апарат екологізації сільськогосподарського виробництва. Проаналізовано трактування сутності категорії «екологізація», яка визначається як процес економічних перетворень, орієнтований на зменшення комплексного екодеструктивного впливу виробничих процесів на забруднення довкілля. Визначено сутність категорії «екологізація сільськогосподарського виробництва», яка трактується як процес раціоналізації землеустрою та розширення застосування природо-зберігаючих технологій для збереження навколишнього середовища. Досліджено основні характеристики екологізації сільськогосподарського виробництва. Визначено, що необхідна розробка комплексу заходів щодо вдосконалення використання сільськогосподарських угідь з урахуванням впливу еколого-економічних факторів на екологічну обстановку, у зв'язку з екологізацією сільськогосподарського виробництва. Встановлено, що інституційний аспект екологізації сільськогосподарського виробництва включає наступні норми та правила контролю: за впливом сільського господарства на навколишнє середовище; за станом ґрунтів, насаджень, зовнішніх та підземних вод, агробіоценозів; за рівнем забруднення сільськогосподарської сировини, напівфабрикатів, готової продовольчої продукції. До організаційно-економічного аспекту екологізації сільськогосподарського виробництва відносять: створення, розвиток, технічне оснащення організацій, які здійснюють екологічний контроль; розробку та поступове підвищення результативності економічних механізмів, що стимулюють застосування природозберігаючих технологій сільськогосподарськими товаровиробниками. Встановлено, що правове узаконення комплексу заходів для екологізації сільськогосподарського виробництва є питанням економічного механізму охорони навколишнього середовища. Проаналізовано особливості правового забезпечення реалізації заходів щодо екологізації сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарське виробництво, екологізація.

The paper studies the conceptual and terminological apparatus of greening of agricultural production. The interpretation of the essence of the category "greening", which is defined as the process of economic transformation, aimed at reducing the complex eco-destructive impact of production processes on environmental pollution, is analyzed. The essence of the category "greening of agricultural production", which is interpreted as a process of rationalization of land management and expanding the use of nature conservation technologies to preserve the environment. The main characteristics of greening of agricultural production are studied. It is determined that it is necessary to develop a set of measures to improve the use of agricultural land, taking into account the impact of environmental and economic factors on the environmental situation, in connection with the greening of agricultural production. It is established that the institutional aspect of greening of agricultural production includes the following norms and rules of control: the impact of agriculture on the environment; the state of soils, plantations, external and groundwater, agrobiocenoses; by the level of contamination of agricultural raw materials, semi-finished products, finished food products. The organizational and economic aspect of greening of agricultural production includes: creation, development, technical equipment of organizations that carry out environmental control; development and gradual increase of efficiency of the economic mechanisms stimulating application of nature-saving technologies by agricultural commodity producers. It is established that the legal legalization of a set of measures for the greening of agricultural production is a matter of economic mechanism of environmental protection. Peculiarities of legal support for the implementation of measures to green agricultural production are analyzed.

Keywords: agriculture, agricultural production, greening.

Постановка проблеми. В сучасних умовах у сільському господарстві існує ряд екологічних проблем, які включають втрату природної родючості, деградацію ґрунтів, виснаження, розширення вітрової та водної ерозії, забруднення навколишнього середовища хімічними речовинами, радіонуклідами, важкими металами, відходами тваринництва тощо, у зв'язку з чим, якість сільськогосподарських угідь поступово погіршується. З огляду на зазначені передумови, необхідність екологізації сільськогосподарського виробництва є очевидною і потребує негайного пошуку радикальних шляхів її масштабної реалізації. Екологізація використання сільськогосподарських угідь можлива лише при комплексному підході до застосування земель сільськогосподарського призначення та ефективного управління землекористуванням. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва при одноразовому зниженні антропогенного навантаження на навколишнє середовище і природні ресурси, можливо досягти виключно шляхом впровадження екологізації сільськогосподарського виробництва. У зв'язку з цим, досить актуальним і необхідним у сучасних умовах є дослідження понятійно-термінологічного апарату екологізації сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематику понятійно-термінологічного апарату екологізації сільськогосподарського виробництва досліджує значна кількість науковців. Зокрема, наукові праці Г. М. Калетніка, І. В. Гончарук, Л. Г. Мельника, С. М. Лутковської, Т. В. Ємчик, присвячені аналізу теоретичних засад екологізації сільськогосподарського виробництва з-за сучасних умов. Проте, незважаючи на велику кількість оригінальних та змістових праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених з досліджуваної проблематики, слід визначити, що практично відсутні дослідження, присвячені проблемам аналізу понятійно-термінологічного апарату екологізації сільськогосподарського виробництва.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження понятійно-термінологічного апарату екологізації сільськогосподарського виробництва. Для досягнення мети визначено наступні завдання: визначити сутність понять «екологізація» та «екологізація сільськогосподарського виробництва»; описати основні характеристики екологізації сільськогосподарського виробництва; проаналізувати заходи, фактори та напрями впливу на процес екологізації сільськогосподарського

виробництва. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, системно-структурний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «екологізація» увійшло в широке застосування економістами, інженерами, педагогами і політиками наприкінці ХХ ст. Вперше про процес екологізації у світовому масштабі було відзначено на Конференції ООН у Стокгольмі в 1972 р., а потім на Конференції «Ріо-92», де було наголошено, що «актуальність забезпечення сталого розвитку ставить на порядок денний необхідність глибокої «екологізації» економіки, в основі якої лежить реалізація чи не головного пріоритету – підвищення цінності природи та її ресурсів, а також людини, її життя та здоров'я» [1]. З-за сучасних кондицій дане визначення отримало безліч тлумачень: екологізація знань, науки, виробництва, техніки тощо. Задля уточнення сутності категорії «екологізація», вважаємо за необхідне висвітлити різні варіації трактування науковцями (див. табл. 1).

Проаналізувавши різні підходи до трактування сутності поняття «екологізації», можемо зазначити, що жодне із наведених визначень не є досконалим. Тому, існує безліч підстав погодитися з тим, що сучасне сільське господарство потребує екологізації. Домінанта екологічних проблем аграрної галузі бачиться в наступному:

- екстенсивне ведення сільського господарства – землеробства і скотарства – всюди у світі призводить до опустелювання;
- інтенсивне ведення сільського господарства спричинює гострі екологічні проблеми, які пов'язані із забрудненням ґрунтів, вод і повітря, погіршенням якості сільськогосподарської продукції тощо;
- визначальних «правил поведінки» у сільськогосподарському природокористуванні, а також гострої необхідності нових методологічних, методичних і суто практичних підходів до вирішення екологічних проблем сільського господарства [9].

Таким чином, екологізація націлена на виявлення слабких та сильних сторін сільськогосподарської діяльності, зовнішніх та внутрішніх загроз та врахування всіх факторів впливу сільськогосподарської діяльності [10].

Також не менш важливими, на нашу думку, є інституційний аспект екологізації, який включає норми та правила контролю, та організаційно-економічний аспект екологізації (див. рис. 1).

Таблиця 1

**Трактування сутності категорії «екологізація»
вітчизняними та зарубіжними науковцями**

Вчені	Визначення терміну
Л. Г. Мельник [2]	цілеспрямований процес економічних перетворень, орієнтований на зменшення комплексного екодеструктивного впливу виробничих процесів на забруднення довкілля та порушення природних ландшафтів й споживання товарів і послуг на одиницю загального суспільного продукту.
В. І. Крутякова [3]	1) напрям і модель розвитку економіки, яка надає змогу усунути еколого-економічні протиріччя і асекувати гармонійне поєднання середовища життєдіяльності людини і якості навколишнього середовища; 2) система організаційних, технічних, технологічних та економічних заходів, що асекують підвищення ефективності застосування природних ресурсів, зниження природоємності і екологоємності кінцевої продукції.
Є. Т. Суханова [4], В. В. Тарасова [5]	процес «упровадження технічних, технологічних, управлінських, економічних і інших рішень, які зможуть асекувати нормальне поновлення, раціональне використання усіх видів ресурсів, охорону навколишнього природного середовища, а також будуть сприяти нормальній життєдіяльності й працездатності населення, оскільки харчування має найбільш важливе значення серед умов довкілля, які постійно здійснюють вплив на людський організм».
С. К. Харічков, Н. М. Андрєєва, Л. Є. Купинець [6]	процес постійного екологічного удосконалення, що скерований на ліквідацію екодеструктивних факторів, а відповідно і потреби в природоохоронних заходах.
Пе'єр та інші [7]	заходи державної політики, які спрямовані на посилення позитивного впливу сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище та зміну клімату.
В. С. Кравців [8]	процес проникнення ідей, знань, законів екології, екологічного мислення в інші сфери науки, виробництва, в життєдіяльність суспільства, держави

Джерело: сформовано на основі [2–8]

Для розробки економічних механізмів, що стимулюють застосування природозберігаючих технологій, необхідні методики економічної оцінки впливу окремих видів забруднення на населення та навколишнє середовище, що дозволяють зіставляти витрати та результати реалізованих проектів.

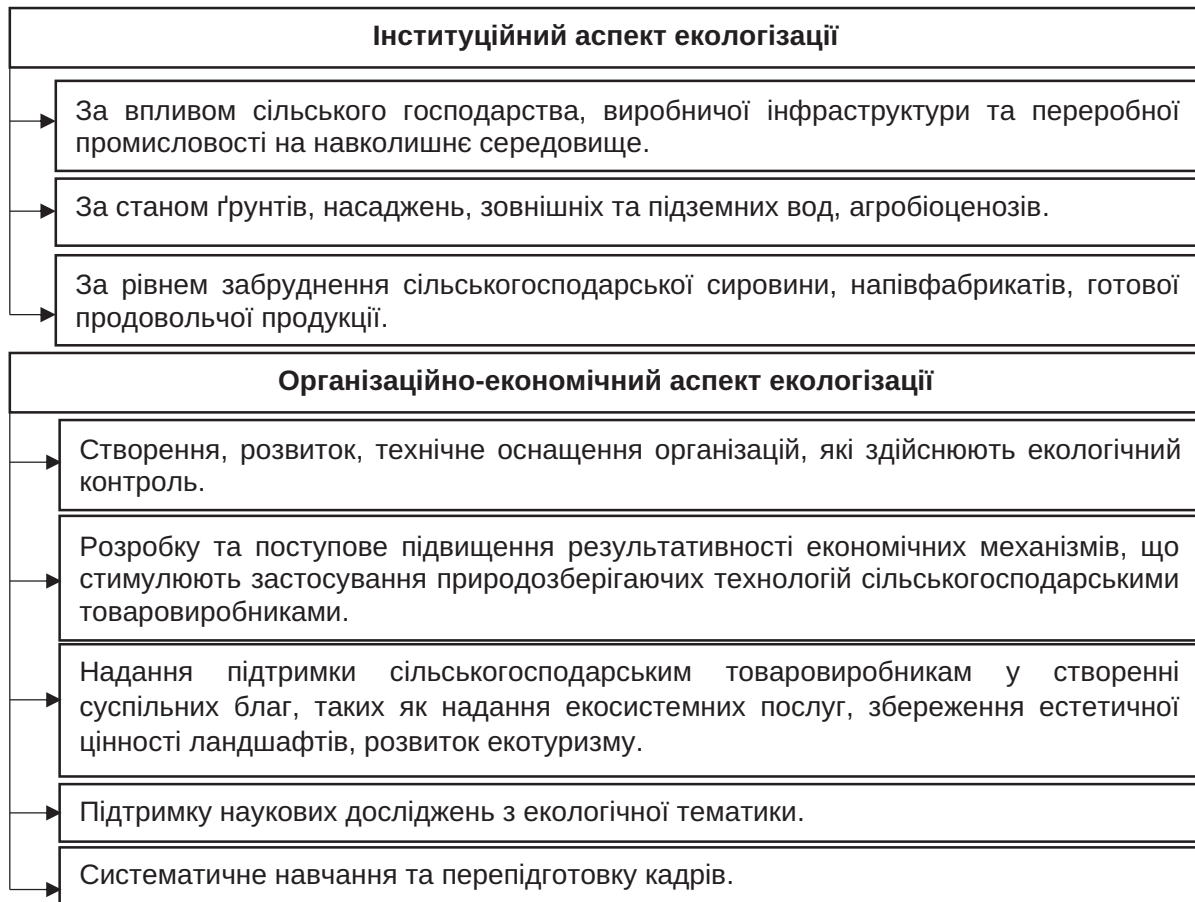
Для позначення процесу реалізації сукупності заходів, спрямованих на зниження негативного впливу галузей економіки, включаючи сільське господарство, на навколишнє середовище зазвичай використовується термін «екологізація». В процесі дослідження вважаємо за необхідне висвітлити диференційовані варіації трактування сутності категорії «екологізація сільськогосподарського виробництва» (див. табл. 2).

Отже, екологізація сільськогосподарського виробництва є структурним процесом, у якому необхідний облік кількох альтернативних взаємодоповнюючих напрямків, то у зв'язку з цим потрібна розробка комплексу заходів щодо вдосконалення використання агроланд-

шафтів з урахуванням впливу еколого-економічних факторів на екологічну обстановку в країні. На рисунку 2 відображено небезпеку екологічного утримання, яка постійно загрожує землеробству.

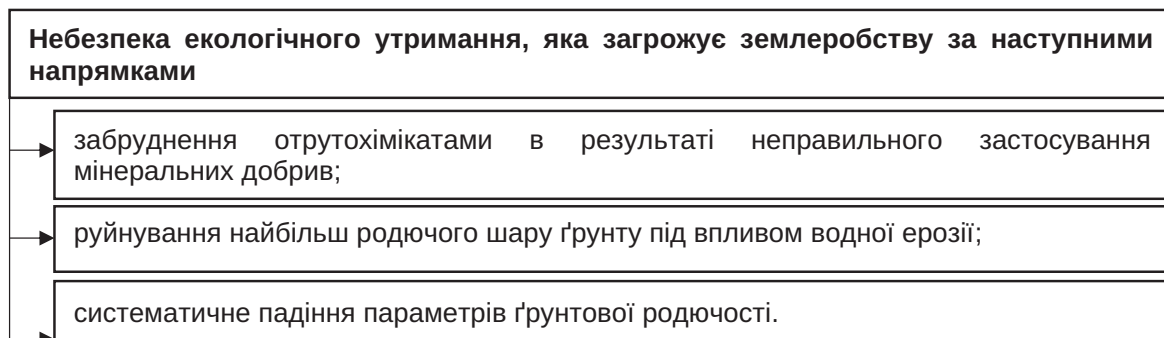
На дані аспекти екологічної небезпеки для землеробства, що приносять найбільшу шкоду, і їх усунення мають бути спрямовані основні зусилля, матеріальні та технічні ресурси [18].

Науковці відзначають, що головним принципом розвитку всього агропромислового комплексу повинна стати екологізація усіх заходів із розвитку сільського господарства [19, с. 216]. Таким чином, екологізація сільськогосподарського виробництва неможлива без дотримання вимог стосовно екологічно безпечного застосування природно-ресурсного потенціалу для потреб аграрного виробництва, тобто екологізації сільськогосподарського землекористування та забезпечення належного екологічного стану навколишнього природного середовища, впровадження при-

Рис. 1. Інституційний та організаційно-економічний аспект екологізації

Джерело: сформовано на основі [2–8]

Рис. 2. Небезпека екологічного утримання, що загрожує землеробству

Джерело: сформовано на основі [18]

родоохоронних та екологічно виважених способів використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Правовим підґрунтям цього слід вважати положення ст. 5 Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III, у якому закріплюється принцип земельного законодавства як пріоритет вимог екологічної безпеки. При цьому принцип пріоритету вимог екологічної

безпеки означає, що порушення вимог екологічної безпеки не можна виправдати жодними міркуваннями на кшталт економічної ефективності, доцільності, відповідності певної діяльності законодавству чи великого значення для держави, суспільства тощо [20, с. 25].

Правове узаконення комплексу заходів для екологізації сільськогосподарського виробництва є питанням економічного меха-

Таблиця 2

Трактатування сутності категорії «екологізація сільськогосподарського виробництва»

Вчені	Визначення терміну
Карпінська Н. В. [13]	процес раціоналізації землеустрою та розширення застосування природо-зберігаючих технологій, спрямований на збереження сукупності водного, ґрунтового, агробіогеохімічного та біогеоценотичного балансів агроландшафтів
Гуторов О. І., Бурляй А. П. [14]	керований процес послідовної імплементації технічних, технологічних, економічних, управлінських, організаційних, інноваційних та інших заходів для створення сталої соціо-еколого-виробничої системи у ході реалізації сільськогосподарської діяльності та при виробництві сільськогосподарської продукції, які сприяють раціональному природокористуванню, збереженню та покращенню якості навколишнього природного середовища на локальному, регіональному чи глобальному рівнях.
Трегобчук В. М. [15]	вектор розвитку сільського господарства, що ґрунтується на освоєні екологічних методів господарювання, асекурує розширене відтворення природних і антропогенних ресурсів за рахунок створення стійких еколого-економічних систем, скерованих на збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції через формування стійкого агроландшафту за використання екологічних методів господарювання на основі реалізації адаптивно-ландшафтних систем землеробства, раціонального залучення до господарського обороту і підвищення ефективності застосування природних, матеріальних і трудових ресурсів сільської місцевості.
Цибуляк А. Г. [16]	задоволення потреб споживачів вітчизняного та світового ринку екологічно безпечною продукцією, шляхом зменшення негативного впливу під час виробництва продукції на навколишнє середовище, збереження природних ресурсів, імплементації інновацій, що сприятимуть процесу відновленню якісних компонентів природного середовища на базі екологічно безпечних технологій, розробці та імплементації державних стратегій та інноваційних розробок, що стануть загальнообов'язковими для кожного виробника.
Кравець Н. В. [17]	керівне положення щодо нормативного закріплення та практичної реалізації екологічних імперативів усіма суб'єктами сільськогосподарської виробничої діяльності задля протекції навколишнього середовища, мінімізації негативного впливу антропогенних факторів на нього, збереження стійкої рівноваги екосистем, екологічно збалансованого природокористування в процесі їхньої діяльності, а також виробництва якісної, екологічно безпечної сільськогосподарської продукції рослинного і тваринного походження.

Джерело: сформовано на основі джерел [13–17]

нізму охорони навколишнього середовища, раціонального використання землі та інших природних ресурсів, планування, фінансування заходів екологічної безпеки, стягнення плати за спеціальне використання природних ресурсів, забруднення довкілля, розміщення відходів та інші шкідливі впливи на навколишнє середовище, посилення правил і положень, пов'язаних з економічним стимулюванням раціонального використання природних ресурсів або іншим чином накладення економічних санкцій.

При реалізації заходів щодо екологізації сільськогосподарського виробництва доцільно звернути увагу на два основні

аспекти господарського механізму. Формування господарського механізму, з одного боку, слугує джерелом фінансування природоохоронних заходів, а створення фондів, з іншого, має реальний вплив на користувачів та інших суб'єктів господарювання – юридичних та фізичних осіб, заохочуючи їх відповідати екологічним вимогам. Існують такі особливості правового забезпечення реалізації заходів щодо екологізації сільськогосподарського виробництва:

– оцінка економічного механізму екологізації сільськогосподарського виробництва як засобу економічного стимулювання природокористувачів;

– застосування державних примусових заходів у окремих видах економічних механізмів екологізації сільськогосподарського виробництва (наприклад, накладення економічних штрафів за нераціональне використання земельних ресурсів та порушення вимог законодавства, стягнення податків і зборів за користування природні ресурси);

– інтеграція адміністративно-правових засобів із методами економічного стимулювання в економічний механізм екологізації сільськогосподарського виробництва;

– пріоритет екологічних принципів у правовому забезпеченні економічних механізмів екологізації сільськогосподарського виробництва;

– забезпечення економічної зацікавленості у використанні земельних ресурсів та охороні навколишнього середовища на основі екологічних вимог;

– економічний механізм екологізації сільськогосподарського виробництва як засіб забезпечення раціонального, економічного та ефективного використання природних ресурсів;

– економічний механізм охорони довкілля як правовий інститут складається із сукупності засобів і методів (плати за спеціальне використання земельних ресурсів, економічного стимулювання, застосування економічних санкцій, екологічного страхування, екологічних фондів).

Аналізуючи правову природу цих ознак, слід зазначити, що правове забезпечення економічних механізмів екологізації сільськогосподарського виробництва є визначальним

чинником сталого соціально-економічного розвитку країни, визначає економіко-правову основу раціонального використання земельних ресурсів та сприяє розвитку відносин людини і природи [21].

Раціональне сільськогосподарське землекористування, своєчасне виконання агротехнічних прийомів без погіршення ґрунтової родючості та екологічної стабільності території – основні чинники органічного землеробства. Землеохоронний метод підвищення ефективності сільськогосподарського землекористування повинен включати наступні обов'язкові заходи як консервація порушених земель, виведення їх з сільськогосподарського обороту, організація зон з особливим природоохоронним режимом, впровадження ґрунтозахисних сівозмін, залуження деградованої ріллі, створення лісосмуг, а також застосування комплексу економічного стимулювання ефективного землекористування [22].

Отже, екологізація сільськогосподарського виробництва повинна відбуватися в межах реалізації комплексу заходів у тому числі правового характеру щодо збереження продуктивності сільськогосподарських угідь, зменшення порушення структури і ущільненості ґрунту ходовими частинами сільськогосподарської техніки (наприклад, одним із таких заходів може бути посилення юридичної відповідальності за невиконання вимог з охорони земель і збереження ґрунтів) [23].

За напрямками впливу на процес екологізації сільськогосподарського виробництва слід виділити адміністративно-правові, економічні та морально-етичні фактори, а за сферами

Таблиця 3

Група факторів, що становлять сильні та слабкі сторони екологізації сільськогосподарського виробництва

Група факторів, що становлять сильні та слабкі сторони екологізації сільськогосподарського виробництва	
<i>Групи факторів, що становлять слабкі сторони екологізації сільськогосподарського виробництва</i>	<i>Групи факторів, що становлять сильні сторони екологізації сільськогосподарського виробництва</i>
1. необхідність залучення додаткових економічних ресурсів для відновлення екологічної рівноваги;	1. здатність агроєкосистеми при техногенних (антропогенних) впливах зберігати свою структуру та функціональність;
2. нераціональність використання хімічних засобів захисту рослин та добрив;	2. зростання ефективності виробництва завдяки впровадженню науково-технічних досягнень та прогресу;
3. систему ціноутворення з урахуванням екологічних факторів та еколого-економічних цінностей.	3. формування екологічної інфраструктури;
	4. розвиток системи екологічного менеджменту.

Джерело: сформовано на основі [24]

дії – процеси виробництва, обміну, розподілу та споживання. Вважаємо важливим облік внутрішніх та зовнішніх ефектів, що впливають на систему сільськогосподарського виробництва. У зв'язку з чим, необхідне визначення факторів, що становлять сильні та слабкі сторони екологізації сільськогосподарського виробництва (див. табл. 3).

На діяльність сільськогосподарського виробництва та процеси екологізації здійснюють вплив зовнішні фактори середовища функціонування сільського господарства, що становлять можливості та загрози екологізації. До можливостей екологізації сільськогосподарського виробництва відносяться: інвестиції, які орієнтовані на ресурсозбереження; державна підтримка виробників, які мають екологічну спрямованість; підвищення заходів еколого-економічної політики; розвиток природоохоронного інвестування; розвиток інструментів економічного стимулювання природоохоронних заходів.

До загроз запровадження принципів екологізації сільськогосподарського виробництва відносять: зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні фактори; особливості та традиції масової свідомості й ментальності; природно-ресурсні та кліматичні особливості, що визначають специфіку національних та регіональних господарських комплексів; недостатність екологічної свідомості, мотивації, соціальної відповідальності та екологічної культури [24].

Тому екологізація сільськогосподарського виробництва є надзвичайно важливою для соціально-економічного розвитку. Досліджуючи економічні проблеми, які пов'язані з екологічно чистим сільськогосподарським виробництвом, Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. дійшли до висновку, що «озеленення агропромислового комплексу є безальтернативним шляхом вирішення екологічних проблем сільськогосподарського виробництва» [25, с. 226; 26–28]. Калетнік Г.М. у своїх наукових працях визначив важливість розвитку агропромислового комплексу у вирішенні проблем енергетичної та екологічної безпеки держави, де вчений найбільш комплексно розглянув поняття забезпечення енергетичної незалежності за рахунок застосування сільськогосподарських відходів у якості сировини для виробництва біопалива [29; 30].

Тому визначальними заходами у екологічній політиці мають бути не природоохо-

ронні, а комплексні механізми імплементації ресурсно-екологічної складової у площину господарювання й збереження та відтворення довкілля – екологізації господарювання та інноваційного розвитку [31, с. 222].

Отже, екологізацією виробництва сільськогосподарського виробництва слід вважати комплекс заходів направлених на використання екологоефективних технологій спрямованих на виробництво органічної продукції із застосуванням заходів державного стимулювання розвитку екологобезпечних технологій ведення сільського господарства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що понятійно-термінологічний апарат екологізації сільськогосподарського виробництва вбачаємо в екологізації суспільного виробництва, у тому числі аграрного сектору шляхом екологізації окремих його складових, які об'єднані в єдину систему. Пропонуємо під екологізацією сільськогосподарського виробництва розуміти процес раціоналізації землеустрою та розширення застосування природо-зберігаючих технологій для збереження навколишнього середовища. Вважаємо, що пріоритетними завданнями екологізації сільськогосподарського виробництва є посилення екологічної безпеки; впровадження енергозберігаючих безвідходних технологій виробництва; раціональне використання природних ресурсів; збереження, відтворення та підвищення родючості ґрунтів; зниження техногенного навантаження на природні угруповання; збільшення виробництва екологічно чистої органічної продукції.

Одержані результати дослідження понятійно-термінологічного апарату екологізації сільськогосподарського виробництва можуть бути застосовані для підвищення економічної та екологічної ефективності сільськогосподарського виробництва з-за сучасних кондицій для підвищення ефективності землекористування, збереження, відновлення та підвищення ґрунтової родючості, на основі застосування комплексу заходів щодо нейтралізації та зниження негативного впливу від впливу зовнішнього середовища. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук засобів для забезпечення екологізації сільськогосподарського виробництва, що дасть змогу посилити екологічну безпеку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шкарупа О. В. Індикатори екологічної модернізації соціально-економічних систем в контексті зеленого зростання економіки регіону. *Механізм регулювання економіки*. 2015. № 1. С. 9–20.
2. Мельник Л. Г. Екологічна економіка [Текст] : підручник / Л. Г. Мельник. 3-е вид. випр. і допов. Суми : Університетська книга, 2006. 367 с.
3. Крутякова В. І., Харічков С. К. Екологізація як складова стратегії переходу України до сталого розвитку. *Цілі збалансованого розвитку для України: матеріали Міжнародної конференції* (м. Київ, 18–19 червня 2013 р.). Київ : Центр екологічної освіти та інформації. 2013. С. 280–286.
4. Суханова Є. Т. Економічні аспекти екологізації розвитку продовольчого комплексу регіону. Ірпінь : Академія ДПС України, 2002. 77 с.
5. Тарасова В. В. Екологічна статистика : [підруч.]. Київ : Центр навч. літер., 2008. 392 с.
6. Харічков С. К., Андреева Н. Н., Купинець Л. Е. Экономика и экология: совместимость развития (мировой опыт и украинская перспектива). Одесса : ИПРЭИ НАН Украины, 2007. 180 с.
7. Pe'er G., Yves Z., Francisco M., Clélia S., Stefan S., Robert M., Vasileios B. et al. "A Greener Path for the EU Common Agricultural Policy." *Science*, 2019, № 365 (6452): 449–451.
8. Регіональна екологічна політика в Україні (теорія формування, методи реалізації): моногр. В. С. Кравців [НАН України, Ін-т регіон. дослідж.]. Львів, 2007. 338 с.
9. Карпінська Н. В. Екологізація сільського господарства в умовах євроінтеграції: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Третє зібрання фахівців споріднених кафедр щодо обговорення стратегії еволюції аграрних, земельних, екологічних та природо-ресурсних правовідносин у контексті інтеграційного розвитку України» (Одеса, 7-10 червня 2018 року). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 150–153.
10. Ресурсоефективне та чисте виробництво. Навчальний посібник, ЮНІДО. 2017. 82 с.
11. Дереза О. О., Мовчан С. І., Дереза С. В. Шляхи вирішення екологічних проблем агропромислового комплексу. *Перлини степового краю: матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф.* (Миколаїв, 24–26 листопада 2021). 2021. С. 45–48.
12. Малюкіна Д. І. Екологізація економіки, як напрям підвищення конкурентоспроможності та безпеки сільськогосподарських підприємств України в умовах євроінтеграції. *Конкурентоспроможність національної економіки: Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 4–5 жовтня 2018 р. Київ, 2018. С. 267–270.
13. Карпінська Н. В. *Застосування санітарних та фітосанітарних заходів: проблеми правового забезпечення у контексті вимог СОТ та ЄС*: монографія. Луцьк, СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2021. 532 с.
14. Гуторова О. І., Бурляй А. П. Науково-практичні підходи та напрями формування організаційно-економічного забезпечення екологізації сільського господарства України в умовах сталого розвитку. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки“*. 2021. № 1. С. 55–69. DOI: 10.31359/2312-3427-2021-1-55.
15. Трегобчук В. М. Ландшафтно-екологічне районування території України. *Вісник аграрної науки*. 1999. № 5. С. 50–56.
16. Цибуляк А. Г. Екологізація сільського господарства в умовах глобалізації. *Агросвіт*. 2016. № 9. С. 34–38.
17. Кравець Н. В. Екологізація аграрного виробництва як принцип аграрного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Харків, 2015. 187 с.
18. Borkova E., Chan R., Parhankangas A. Green Investments and Environmental Management: How Incremental and Radical Innovativeness Influence Funding Outcomes. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 2017. Vol. 41, pp. 237–263.
19. Беспалько Р. І., Воронюк Ю. Ю. Особливості екологізації використання земель сільськогосподарського призначення. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2013. Вип. 78. С. 215–217.
20. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 656 с.
21. Khafizova Z. K. The environmental protection, the role of land support in creation of economic and legal mechanisms of effective use of land resources. *JournalNX – A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 2021, 7(02), 84–86. URL: <https://repo.journalnx.com/index.php/nx/article/view/1495> (дата звернення: 08.06.2022).
22. Боркова Е. А., Тимченко М. Н., Маркова А. А. Інвестиції в зелені технології як інструмент економічного зростання. *Бізнес. Освіта. Право*, 2019. № 3 (48). С. 87–91.
23. Оверковська Т. К. Правові засади екологізації сільськогосподарського виробництва. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 6/2018. С. 136–141. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/24.pdf> (дата звернення: 08.06.2022).
24. Кучеренко Ю. А. Інвестиційна привабливість екологізації агропідприємств. *Агросвіт*. 2018. № 7. С. 61–65.

25. Аграрна політика та земельні відносини : підручник / Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Вінниця : ВНАУ, 2020. 307 с.
26. Гончарук І. В. Роль сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільських територій Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 8. С. 56–67.
27. Гончарук І. В., Томашук І. В. Державне регулювання розвитку ресурсного потенціалу сільських територій: загальні аспекти. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 4. С. 19–30.
28. Калетнік Г. М., Лутковська С. М. Структура фінансування та моніторингу заходів забезпечення екологічної безпеки. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 10–19. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.10.
29. Калетнік Г. М. Роль агропромислового комплексу України у вирішенні проблем енергетичної та екологічної безпеки держави. *Агросвіт*. 2009. № 22. С. 2–5.
30. Калетнік Г. М. Диверсифікація розвитку виробництва біопалив – основа забезпечення продовольчої, енергетичної, економічної та екологічної безпеки України. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 11. С. 169–176.
31. Лутковська С. М. Модернізація системи екологічної безпеки еколого-економічного розвитку. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 4. С. 216–225.

REFERENCES:

1. Shkarupa, O. V. (2015). Indykatory ekolohichnoi modernizatsii sotsialno-ekonomichnykh system v konteksti zelenoho zrostannia ekonomiky rehionu. [Indicators of ecological modernization of socio-economic systems in the context of green economic growth in the region. The mechanism of economic regulation]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*. № 1. pp. 9–20 [in Ukrainian].
2. Melnyk, L. H. (2006). *Ekolohichna ekonomika*. [Ecological economy] : pidruchnyk / 3-e vyd. vypr.i dopov. Sumy : Universytetska knyha, [in Ukrainian].
3. Krutiakova, V. I., Kharichkov, S. K. (2013). Ekolohizatsiia yak skladova stratehii perekhodu Ukrainy do staloho rozvytku. [Greening as part of the strategy of Ukraine's transition to sustainable development]. *Tsili zbalansovanoho rozvytku dlia Ukrainy: materialy Mizhnarodnoi konferentsii»* (m. Kyiv, 18 -19 chervnia 2013 r.). Kyiv: Tsentri ekolohichnoi osvity ta informatsii. pp. 280–286. [in Ukrainian].
4. Sukhanova, Ye. T. (2002). *Ekonomichni aspekty ekolohizatsii rozvytku prodovolchoho kompleksu rehionu*. [Economic aspects of greening the development of the food complex of the region]. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy. [in Ukrainian].
5. Tarasova, V. V. (2008). *Ekolohichna statystyka*. [Environmental statistics] : [pidruch.]. Kyiv: Tsentri navch. liter. [in Ukrainian].
6. Harichkov, S.K., Andreeva, N.N., Kupinets, L.E. (2007). *Ekonomika i ekologiya: sovместimost razvitiya (mirovoy opyt i ukraïnskaya perspektiva)*. [Economy and Ecology: Compatibility of Development (World Experience and Ukrainian Perspective)]. Odessa: IPREEI NAN Ukrainy [in Ukrainian].
7. Peer, G., Yves, Z., Francisco, M., Clélia, S., Stefan, S., Robert, M., Vasileios, B. et al. (2019). "A Greener Path for the EU Common Agricultural Policy." *Science*, № 365 (6452), pp. 449–451.
8. Kravtsiv, V. S. (2007). *Rehionalna ekolohichna polityka v Ukraini (teoriia formuvannia, metody realizatsii)*. [Regional environmental policy in Ukraine (theory of formation, methods of implementation)].: monohr. / [NAN Ukrainy, In-t rehion. doslidzh.]. Lviv. [in Ukrainian].
9. Karpinska, N. V. (2018). Ekolohizatsiia silskoho hospodarstva v umovakh yevrointehratsii. [Greening of agriculture in terms of European integration]: *materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Tretie zibrannia fakhivtsiv sporidnennykh kafedr shchodo obhovorennia stratehii evoliutsii ahrarnykh, zemelnykh, ekolohichnykh ta pryrodo resursnykh pravovidnosyn u konteksti intehratsiinoho rozvytku Ukrainy»* (Odesa, 7–10 chervnia 2018 roku). Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», pp. 150–153. [in Ukrainian].
10. *Resursoefektyvne ta chyste vyrobnytstvo*. (2017). [Resource efficient and clean production]. Navchalnyi posibnyk, YuNIDO. [in Ukrainian].
11. Dereza, O. O., Movchan, S. I., Dereza, S. V. (2021). Shliakhy vyrishennia ekolohichnykh problem ahropromysloвого kompleksu. [Ways to solve environmental problems of the agro-industrial complex]. *Perlyny stepovoho kraiu: mater. Vseukraïnskoi nauk.-prakt. konf. (Mykolaiv, 24–26 lystopada 2021)*, pp. 45–48. [in Ukrainian].
12. Maliukina, D. I. (2018). Ekolohizatsiia ekonomiky, yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta bezpeky silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy v umovakh yevrointehratsii. [Greening of the economy as a direction of increasing the competitiveness and security of agricultural enterprises of Ukraine in the context of European integration]. *Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: Materialy KhVIII Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii, 4–5 zhovtnia 2018 r. K.*, pp. 267–270. [in Ukrainian].

13. Karpinska, N. V. (2021). *Zastosuvannia sanitarnykh ta fitosanitarnykh zakhodiv: problemy pravovoho zabezpechennia u konteksti vymoh SOT ta YeS*. [Application of sanitary and phytosanitary measures: problems of legal support in the context of WTO and EU requirements]: monohrafiia. Lutsk, SPD H. Z. Volodymyrivna, drukarnia «Volynpolihraf». [in Ukrainian].
14. Hutorov, O. I., Burliai, A. P. (2021). Naukovo-praktychni pidkhody ta napriamy formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia ekolohizatsii silskoho hospodarstva Ukrainy v umovakh staloho rozvytku [Scientific and practical approaches and directions of formation of organizational and economic support for the greening of agriculture in Ukraine in terms of sustainable development]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriia „Ekonomichni nauky”*. № 1, pp. 55–69. DOI: 10.31359/2312-3427-2021-1-55. [in Ukrainian].
15. Trehobchuk, V. M. (1999). Landshaftno-ekolohichne raionuvannia terytorii Ukrainy. [Landscape and ecological zoning of Ukraine]. *Visnyk ahraryoi nauky*. № 5, pp. 50–56. [in Ukrainian].
16. Tsybuliak, A. H. (2016). Ekolohizatsiia silskoho hospodarstva v umovakh hlobalizatsii. [Greening of agriculture in the context of globalization]. *Ahrosvit*. № 9, pp. 34–38. [in Ukrainian].
17. Kravets, N. V. (2015). *Ekolohizatsiia ahraryoi vyrobnytstva yak pryntsyv ahraryoi prava*. [Greening of agricultural production as a principle of agrarian law]: dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.06. Kharkiv [in Ukrainian].
18. Borkova, E., Chan, R., Parhankangas, A. (2017). Green Investments and Environmental Management: How Incremental and Radical Innovativeness Influence Funding Outcomes. *Entrepreneurship Theory and Practice*. Vol. 41, pp. 237–263.
19. Bepalko, R. I., Voroniuk, Yu. Iu. (2013). Osoblyvosti ekolohizatsii vykorystannia zemel silskohospodarskoho pryznachennia. [Features of greening the use of agricultural land]. *Heodeziia, kartohrafiia i aerofotoznmannia*. Vyp. 78, pp. 215–217. [in Ukrainian].
20. *Naukovo-praktychnyi komentar Zemelnoho kodeksu Ukrainy*. (2004). [Scientific and practical commentary on the Land Code of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
21. Khafizova, Z. K. (2021). The environmental protection, the role of land support in creation of economic and legal mechanisms of effective use of land resources. *JournalNX – A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal*, 7(02), 84–86. Available at: <https://repo.journalnx.com/index.php/nx/article/view/1495> [in English].
22. Borkova, E. A., Tymchenko, M. N., Markova, A. A. (2019). Investytsii v zeleni tekhnolohii yak instrument ekonomichnoho zrostantia. [Investments in green technology as a tool for economic growth]. *Biznes. Osvita. Pravo*, № 3 (48), pp. 87–91. [in Ukrainian].
23. Overkovska, T.K. (2018). Pravovi zasady ekolohizatsii silskohospodarskoho vyrobnytstva. [Legal principles of greening of agricultural production]. *Pidpriumstvo, hospodarstvo i pravo*. № 6/2018, pp. 136–141. Available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/24.pdf> [in Ukrainian].
24. Kucherenko, Yu. A. (2018). Investytsiina pryvabyvist ekolohizatsii ahropidpriumstv. [Investment attractiveness of greening of agricultural enterprises]. *Ahrosvit*. № 7, pp. 61–65. [in Ukrainian].
25. Kaletnik, H. M., Honcharuk, I. V., Yemchyk, T. V., Lutkovska, S. M. (2020). *Ahryna polityka ta zemelni vidnosyny*. [Agrarian policy and land relations]: pidruchnyk / Vinnytsia VNAU. [in Ukrainian].
26. Honcharuk, I. V. (2017). Rol silskohospodarskykh kooperatyviv u zabezpechenni staloho rozvytku silskykh terytorii Vinnytskoi oblasti. [The role of agricultural cooperatives in ensuring sustainable development of rural areas of Vinnytsia region]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. № 8, pp. 56–67. [in Ukrainian].
27. Honcharuk, I. V., Tomashuk, I. V. (2018). Derzhavne rehuliuвання rozvytku resursnoho potentsialu silskykh terytorii: zahalni aspekty. [State regulation of resource potential of rural areas: general aspects]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. № 4, pp. 19–30. [in Ukrainian].
28. Kaletnik, H. M., Lutkovska, S. M. (2020). Struktura finansuvannia ta monitorynhu zakhodiv zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky. [Structure of financing and monitoring of measures to ensure environmental safety]. *Ahrosvit*. № 9, pp. 10–19. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.9.10. [in Ukrainian].
29. Kaletnik, H. M. (2009). Rol ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy u vyrishenni problem enerhetychnoi ta ekolohichnoi bezpeky derzhavy. [The role of the agro-industrial complex of Ukraine in solving the problems of energy and environmental security of the state]. *Ahrosvit*. № 22, pp. 2–5. [in Ukrainian].
30. Kaletnik, H. M. (2018). Dyversyfikatsiia rozvytku vyrobnytstva biopalyv – osnova zabezpechennia prodovolchoi, enerhetychnoi, ekonomichnoi ta ekolohichnoi bezpeky Ukrainy. [Diversification of biofuel production development is the basis for ensuring food, energy, economic and environmental security of Ukraine]. *Visnyk ahraryoi nauky*. № 11, pp. 169–176. [in Ukrainian].
31. Lutkovska, C. M. (2019). Modernizatsiia systemy ekolohichnoi bezpeky ekoloho-ekonomichnoho rozvytku. [Modernization of the system of ecological safety of ecological and economic development]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*. Tom 4. № 4, pp. 216–225. [in Ukrainian].